

De verformfaaide ruimte

HET GEHEUGEN VAN HET LICHAAM

Gevraagd naar zijn reflecties omtrent lichaam en geheugen,
kwam auteur Paul Pourveur uit bij de eindigheid van het lichaam en die van het heelal.
In een wereld waarin 'het actuele' verdwijnt, blijft daar alleen nog herinnering over?

Migraine en de nietigheid van het leven

Het was net alsof ze die dag beslist hadden om de slag van Waterloo opnieuw op te voeren – maar dan wel in mijn hoofd. Een dag waarop je alvast niet de combinatie van woorden 'Hoe gaat het?' wil horen omdat je zelfs je hoofd niet kan schudden om duidelijk te maken dat 'het niet gaat'. Net zoals de slag van Waterloo brak mijn migraine in alle hevigheid los om 6 uur 's morgens. Migraine wordt soms ook hoofdpijn met beelden genoemd, omdat tijdens een tiental minuten het blikveld gevuld is met een opeenvolging van gouden, rode, blauwe en groene sterren. Op die kleurrijke tien minuten na, is de hele dag één en al miserie.

Uiterekend op een dag waarop ik dus sterren voor mijn ogen zie dansen, hoor ik op de radio een wetenschapper gedempt verkondigen (ik heb de klank op minimaal gezet) dat, volgens een nieuwe theorie, het heelal niet langer de grenzeloze en oneindige ruimte is, die we maar amper kunnen bevatten, maar wel een verformfaaid zootje. Het heelal kan, volgens deze nieuwe theorie, vergeleken worden met een kleine kamer met allemaal spiegels. De ene kaars die daarin brandt, wordt oneindig vaak weerkaatst en zo krijgt men de indruk naar een oneindige hoeveelheid lichtbronnen te kijken. Vertaald naar het heelal wil dit zeggen dat de meeste sterren in feite spiegelbeelden zijn.

De oneindigheid van het heelal als inspiratiebron voor tal van kunstenaars, staalkaart voor verlichte koningen en/of despoten, als ingrediënt voor magiërs, toeverlaat voor teleurgestelden en radelozen, telraam voor geliefden ('How much do you love me, John?' 'Count the stars in the sky'¹), universele maatstaf bij het meten van de belangrijkheid van de mens, is niet langer bruikbaar. Het heelal is niet langer een perfecte illustratie van het begrip 'oneindigheid'. De mensheid zal het moeten stellen zonder het absolute, magische, genezende, zelfs therapeutische karakter van het heelal.

Ik, die tot dusver oneindigheid als het mooi-

ste woord beschouwde, niet enkel als begrip, maar ook was het voor mij altijd een intens gevoelen om het woord op papier te zetten, het liefst met een Mont Blanc. Eerst de aanloop over een paar klinkers en medeklinkers, dan de hoogte in met de 'd', vervolgens met een duizelingwekkende snelheid naar beneden, eventjes met de 'i' de maag in de keel voelen, opnieuw naar beneden en dan terug de hoogte in met de 'h', om uiteindelijk een aanloop te nemen die eindigt in de sterren. Deze duizelingen van een rollercoaster behoren tot het verleden. Als ik nu het woord 'oneindigheid' opschrijf, voel ik me niet langer de verdwaalde, tuimelende astronaut in het koude, onmetelijke heelal.

Hoewel de migraine mijn hersenen in de knel houdt, net als een veel te strakke muts over mijn hoofd, en dat ik me bijzonder miezerig, belabberd voel, waardoor ik op dit moment wel de minst bevoegde persoon ben om enig denkwerk te verrichten, onderneem ik toch een poging om, voor mij en mijn soortgenoten, de consequenties te onderzoeken van deze nieuwe 'virtuele sterren'-theorie.

Ik maak eerst de verbinding met mijn eigen situatie. Misschien heeft de wereld migraine en ziet zij virtuele sterren voor de ogen dansen. Vroeger dacht men dat hoofdpijn ontstond door giftige gassen die afgescheiden werden door bepaalde organen en naar het hoofd stegen. Giftige dampen worden overal ter wereld in voldoende mate geproduceerd om een soort megamigraine te creëren, met een oneindig aantal virtuele sterren als resultaat. In de ban van de pijn zien mijn hersenen er het nut niet van in om deze gedachtegang verder te zetten.

Mijn verre voorouder, de Cro Magnon, verantwoordelijk voor de introductie van creatieve activiteiten (niet-utilitaire voorwerpen en het 'museum'²), bekeek de met sterren bezaaide hemel niet langer alleen als een natuurelement maar ook, voor het eerst in de menselijke geschiedenis, op een symbolische manier en

nam deze op in een stelsel van overtuigingen die nodig waren om zijn overlevingskansen te verhogen. In die tijd waren de overlevingskansen eerder gering, zeker als er Neanderthalers in de grot verderop woonden. Er zijn slechts een paar dingen bekend over deze verre voorouder. Men weet niet op welke symbolische manier hij de sterren aan de hemel interpreteerde, wel weet men dat hij aan migraine leed. Op de één of andere manier hebben wetenschappers kunnen bewijzen dat de Cro Magnon migraineaanvallen had. Vandaag voel ik mij dan ook zeer sterk verbonden met deze voorouder. Al weet ik niet hoe hij de ruimte beschouwde, ik weet erg goed hoe hij zich voelde als hij migraine had. Tegelijkertijd neem ik het hem ook kwalijk. Migraine is erfelijk.

Het lijkt alleszins erg onwaarschijnlijk dat de Cro Magnon het verlangen koesterde om zijn eigen belangrijkheid te willen meten met het universum als maatstaf. Dit is pas later gekomen, toen de mens de sterren niet alleen gebruikte om zijn fysieke plaatsbepaling te berekenen, maar eveneens om zijn mentale gemoedstoestand en filosofische plaats in het universum te kennen.

Zolang hij dacht dat de aarde het middelpunt van het heelal was, had hij reden om te denken dat hij toch wel een belangrijk wezen was. Zelfs toen Copernicus en Galilei hem uit het middelpunt gooiden en de aarde iets opzij schoven, deerde dat niet echt het vertrouwen in zijn belangrijkheid. Hoe meer hij de oneindigheid van de ruimte indook, hoe meer hij echter wel moest inzien dat hij een nietig wezen was. Toen hij ten slotte beseftte dat ons zonnestelsel niet eens het centrum was van het heelal, realiseerde hij zich dat hij nog onbeduidender was dan hij dacht. Zich onbeduidend voelen heeft tal van voordelen. Men wordt bescheiden maar tevens relativiseert men zijn leven. Tegenover de oneindigheid van het universum, waarin de aarde slechts een zandkorrel is, is het ook